Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti (JOSRA). JOSRA Migrace, roč. 6.

Stav ochrany ukrajinské státní hranice a procesy nelegální tranzitní migrace: sociálně-politické aspekty problematiky - 2. část

31.01.2014

The Protection Status of the Ukranian State Border and the Illegal Transit Migration Process: the Socio-political Aspects – part 2

Milan Lupták[1], Marína Luptáková[2]

[1]*VŠE, Praha, luptakm@seznam.cz*

[2]*HTF UK, luptakm@seznam.cz*

korupce | nelegální migrace | organizovaný zločin | ukrajinská státní hranice

Abstrakt

Geografická situovanost na euroasijském kontinentu předurčuje dnešní Ukrajinu k tomu, aby se stala významným koridorem z hlediska procesů nelegální tranzitní migrace. Napomáhá tomu také situace na ukrajinské státní hranici, která se vyznačuje slabou ostrahou, zvláště na jednotlivých úsecích ukrajinsko-ruské a ukrajinsko-běloruské státní hranice. Výslednicí tohoto stavu je nelegální tranzitní přeshraniční migrace především do území EU.

Klíčová slova: nelegální migrace, ukrajinská státní hranice, organizovaný zločin, korupce

Abstract

The geographical situatedness on the Eurasian continent determines present Ukraine to become a major corridor of process of illegal transit migration. This state is also supported by the situation on the Ukrainian state border, which is characterized by poor security, particularly in the individual section of Ukrainian-Russian and Ukrainian-Belarusian borders. The result of this situation is illegal transit cross border migration, especially in the EU.

Keywords: illegal migration, Ukrainian state border, organized crime, corruption

Druhá část článku je pokračováním problematiky ochrany ukrajinské státní hranice a úzce související nelegální tranzitní migrace.

Sociální struktura nelegálních tranzitních migrantů

Nelegální tranzitní migrace, která souvisí s kontrabandní přepravou migrantů (smuggling of migrants) je jednou z mnoha forem nelegální migrace. Konvence OSN z roku 2000 spojuje boj proti mezinárodnímu zločinu s bojem proti nelegální přeshraniční přepravě migrantů na souši, na moři a ve vzduchu [12, s. 82]. Termín nelegální migrace (illegal migration) by měl být používán pouze pro označení nelegálního překračování hranic, zatímco termín neregulované migrace (irregular migration) zahrnuje širší paletu ,, nelegálnosti“ v migračním procesu i když tyto rozdíly nejsou vždy v odborné literatuře respektovány.

Objektivní a ucelený pohled na problematiku migračních procesů, který se dotýká přirozeně také nelegální tranzitní migrace, je v současnosti na Ukrajině v zásadě nemožný. Překážkou je absence průkazných statistických údajů a jejich častá nedostupnost pro badatele. Až do dubna 2011, kdy byla utvořena Státní migrační služba Ukrajiny, se problematice migrace věnovalo šest různých rezortů a ministerstev, přičemž každá z těchto institucí sledovala výlučně svůj úzký aspekt problematiky a mnohé statistické údaje, které tyto instituce zveřejňují, se proto navzájem popírají. Nevěrohodná se ku příkladu jeví statistika ukrajinských pohraničníků, která nerozlišuje mezi tím, jestli migrant překročil státní hranice za rok osmkrát nebo osm migrantů překročilo hranice jednou za rok. [13, s. 1]

Za této situace nelze proto vzhledem k povaze výzkumu problematiky nelegální tranzitní migrace na Ukrajině použít aprobovanou metodu „černé skříňky”. Tato metoda vychází z toho, že na základě znalostí informací o vstupech a výstupech systému (input, output) bychom měli být schopni jejich postupným členěním zjistit strukturu vztahů uvnitř schránky. [14, s. 21] Jelikož postrádáme dostatečné množství relevantních informací, jež jsou soustředěny v rezervoárech ukrajinské státní moci, musíme využít sekundární informační zdroje a z tohoto hlediska formulovat naše poznatky a závěry.

Ze sekundárních ukrajinských zdrojů je zřejmé, že nelegální tranzitní migrace, která prochází přes území Ukrajiny směrem do zemí EU, představuje vnitřně nesourodý sociální fenomén.

Nelegální tranzitní migranti, kteří se snaží o překročení ukrajinské státní hranice, se rekrutují pravděpodobně z více než 100 zemí světa. Identifikace státní příslušnosti zadržených nelegálních tranzitních migrantů je často nemožná, jelikož tyto osoby cíleně využívají falešné dokumenty anebo jsou dokonce bez dokumentů, aby zahladily veškeré své stopy. [3, s. 177]

Struktura nelegálních migrantů doznala v posledních letech značné změny. Hlavní změna spočívá v tom, že klesá podíl nelegálních tranzitních migrantů ze zemí jihovýchodní a jižní Asie, Blízkého Východu a Afriky a začínají převažovat nelegální tranzitní migranti z republik bývalého Sovětského svazu, přesněji řečeno občané Společenství nezávislých států. Například v roce 2005 občané ze zemí Společenství nezávislých států představovali 50% všech zadržených cizinců při pokusu o nezákonné překročení ukrajinské státní hranice, v roce 2006 to bylo již 53,2%, v roce 2007 56,2%, v roce 2008 58,6%, v roce 2009 59,4% a v roce 2010 60,8%. Především se jednalo o občany Ruské federace, Ázerbajdžánu, Moldavska, Arménie, Gruzie a Uzbekistánu. [15, s. 12-14]

Využívání Ukrajiny nelegálními tranzitními migranty ze SNS jako ideálního nástupiště k nezákonnému vstupu na území některého z členských států EU lze vysvětlil tím, že pro občany bývalého Sovětského svazu, na rozdíl od obyvatel geograficky vzdálených afrických anebo asijských zemí, a to i za podmínek značného zpřísnění kontroly západních hranic Ukrajiny, ke kterému v posledních letech v součinnosti s institucemi EU dochází, je cesta směrem na ,,vysněný Západ” přes Ukrajinu nejlevnější, nejkratší a relativně nejkomfortnější. Občané SNS využívají právo bezvízového vstupu na Ukrajinu a možnost pobytu po dobu devadesáti dnů na jejím území. Kromě toho pro organizátory nelegálního překročení hranic, kteří se rekrutují ze struktur organizovaného zločinu, je jednodušší, když jsou nelegální migranti občany SNS, ovládají ruský jazyk, jsou znalí místních podmínek a zvyklostí, neodlišují se od majoritní populace, není nutné je stále doprovázet, zabezpečovat jejich dopravu a ubytování na území Ukrajiny. Vystačí jenom, aby příští

nelegální tranzitní migranti ještě ve své mateřské zemi získali kontakty na své převaděče, kteří jim pomáhají při nezákonném překročení ukrajinské státní hranice. [16, s. 139]

Většina osob, které přecházejí územím Ukrajiny jako nelegální tranzitní migranti, jsou muži (až 75%). Značná část z nich má vysoký vzdělanostní status (mnozí ovládají anglický jazyk) patří do kategorie materiálně dobře zabezpečených osob, což jim umožňuje si zaplatit „služby" převaděčů.

Absolutní většina tranzitních nelegálních migrantů jsou ekonomičtí migranti, hledači lepších životních podmínek v západní Evropě, kteří nedokázali ve své mateřské zemi realizovat svůj lidský kapitál. Dokonce i za situace, kdy ve své mateřské zemi dosáhli relativně vysoké životní úrovně, stále nejsou spokojeni, jelikož jsou přesvědčeni, že jejich životní standard by mohl být daleko vyšší, kdyby hledali své štěstí v zahraničí.

Určitou, avšak statisticky nevýznamnou část mezi nelegálními migranty představují uprchlíci, kteří se snaží uniknout z ohnisek násilných konfliktů. Pro uprchlíky je charakteristická migrace celých rodinných příbuzenstev. Zastoupeni jsou mezi nelegálními tranzitními migranty však i představitelé nejchudších společenských vrstev, pro které jsou náklady na nelegální tranzitní migraci neúnosné finanční břemeno, a tak si musí služby převaděčů ze struktur organizovaného zločinu zaplatit prodejem některého ze svých tělesných orgánů anebo příslibem, že za svoji emigraci do Evropy zaplatí ze svých příštích výdělků v cílové zemi - nakonec obrovské finanční zisky ve sféře nezákonného převaděčství umožňují strukturám organizovaného zločinu dávat „velkorysý" souhlas k odloženým platbám. [17, s. 65-69]

Trasy nelegální tranzitní migrace

Mechanismy přepravy nelegálních tranzitních migrantů a taktika přepravců, jejich technické vybavení se sice postupem doby zdokonalují, avšak základní „algoritmus", podle kterého fungují v oblasti převaděčství struktury organizovaného zločinu na Ukrajině, zůstává beze změn. Podle svědectví ukrajinských pohraničníků a doznání samotných nelegálních migrantů tranzit a překročení západní ukrajinské státní hranice se uskutečňují v souladu s předběžnými dohodami, které se uzavírají ještě v domovské zemi migrantů před jejich výjezdem do zahraničí. [5, s. 157]

Migranti proto dopředu vědí, kdy a kde budou cestovat, kde budou pracovat a bydlet. Potřebné informace získávají ve své domovské zemi z různých médií, agentur zprostředkujících pobyt a práci v zahraničí, na tržištích, v kavárnách, z formálních a neformálních migračních sítí. Právě existence sociálního kapitálu, který se akumuluje v činnosti „starých " a „nových" etnických diaspor v hostitelské zemi je jedním z rozhodujících předpokladů fungování migračních toků - tyto zpravidla nabývají na různé intenzitě v závislosti na výkyvech cyklické, strukturální a systémové krize tržní ekonomiky, ale v demokratických a v otevřených společnostech je nelze zcela zastavit. [18, s. 20]

Převážná většina nelegálních migrantů začíná svoji tranzitní „odyseu" příletem do Moskvy - touto cestou na území Ruské federace vstupuje více než 50 % později zatčených na území Ukrajiny nelegálních migrantů z jihovýchodní Asie a Afriky, a to buď zcela legálně jako turisté, studenti, podnikatelé, anebo na základě osobního pozvání k návštěvě Ukrajiny. [19, s. 194] V Moskvě se potom z kontingentů krajanů formují etnicky stejnorodé skupiny nelegálních migrantů. Následně jsou tyto skupiny přepravovány na Ukrajinu, a to přes rusko-ukrajinskou anebo běloruskou-ukrajinskou hranici, přičemž nedostatečná úroveň ochrany těchto hranic umožňuje vyhnout se pohraničním kontrolám, eventuálně se překročení těchto hranic uskutečňuje na základě padělaných dokumentů, případně jsou nelegální migranti přepravováni v úkrytech automobilů, vagónů, mrazírenských vozů, v podpalubí lodí apod. Prozatím při tomto způsobu plném nástrah a rizik překročení státních hranic nebyly zaznamenány ztráty na životech (i když v jiných částech světa v těchto situacích pravidelně dochází k nejrůznějším lidským tragédiím) - alespoň ukrajinské vládní zdroje to nepřipouštějí. [20, s. 24]

Doba pobytu nelegálních migrantů na Ukrajině je zcela minimální - 1 - 2 dny, což je reakce na častější kontrolní činnost

ze strany orgánů Ministerstva vnitra Ukrajiny. Po překročení východní anebo severovýchodní ukrajinské státní hranice se nelegální migranti soustřeďují na území Kyjeva a Kyjevské oblasti, eventuálně Charkova. Nelegální migranti, kteří přijíždějí z jihu a jihovýchodu využívají mořský tranzit a shromažďují se v přístavním městě na Černém moři - Oděse.

V těchto místech největší koncentrace nelegálních migrantů na území Ukrajiny dochází k opětovnému přeskupení migrantů, kteří ihned odjíždějí směrem ke státním hranicím v západních oblastech Ukrajiny. [16, s. 46]

Oficiální statistiky ministerstva vnitra Ukrajiny nabízejí zcela „idylický" obraz o počtech nelegálních migrantů v místech jejich největší koncentrace. Podle těchto zdrojů bylo v roce 2008 vyšetřováno a zatčeno asi 7 tisíc nelegálů, přičemž nezávislí ukrajinští experti odhadují, že jenom čínských nelegálů v Oděsské oblasti je minimálně 200 tisíc: část z nich jsou čekatelé na nelegální překročení státních hranice a další část se snaží zapojit do struktur místní šedé a černé ekonomiky, které jsou ještě z dob reálného socialismu v tomto regionu tradičně silně rozvinuté. [21, s. 101]

Legální způsoby výjezdu na Ukrajinu za účelem podnikání, studia, na základě soukromého pozvání k návštěvě se v současnosti nepoužívají tak často, jako tomu bylo před deseti lety. Vedla k tomu zejména reorganizace systému zaměstnávání a přijímání ke studiu cizích státních příslušníků, zpřísnění kontroly činnosti vysokých škol a rozličných pozvání, opravňujících k návštěvě Ukrajiny, vydaných orgány Ministerstva vnitra. [22, s. 52]

Pokud lze na Ukrajině mluvit o zpřísnění regulace v oblasti nelegální migrace, stalo se tak především pod tlakem požadavků ze strany institucí EU.

Bilance kontrolní činnosti ukrajinských státních orgánů ve sféře nelegální tranzitní migrace vykazuje však stále velké nedostatky. Nepodařilo se zatím zabránit zneužívání dokumentů, potvrzujících přijetí ke studiu na ukrajinských státních a soukromých vysokých školách. Například v roce 2009 z celkového počtu 88 zahraničních studentů přijatých ke studiu na Univerzitě potravinářských technologií v Kyjevě „beze stopy zmizelo" 37 studentů a takových příkladů jsou každoročně na Ukrajině stovky. Jiný příklad: v roce 2007 v hlavním městě Ukrajiny cizinci spáchali 9 867 administrativních přestupků, a ačkoliv ve všech případech byly důvody k vyhoštění, ze země bylo ve skutečnosti deportováno jenom 2 292 cizinců. [23, s. 6]

Paradoxní je také fakt, že z celkového počtu možná až 1,6 milionu nelegálních migrantů, kteří se periodicky snaží dostat nelegálním tranzitem do západní Evropy se zatím orgánům Hlavní autoinspekce, které spadají do rezortu Ministerstva vnitra, nepodařilo na ukrajinských cestách v rámci rozličných kontrolních a pátracích akcí zadržet ani jediného tranzitního nelegálního migranta. [24, s. 6]

Zásluhou zlepšení kontroly na ukrajinských státních hranicích se v posledních několika letech zmenšil počet pokusů o nezákonné překročení hranice přes pohraniční a celní přechody a naproti tomu vzrostl počet pokusů o nelegální překročení hranice přes tzv. zelenou hranici. Současně prakticky zmizela kategorie narušitelů hranic - „sólistů" - kteří jsou odhodlání samostatně, nezákonným způsobem překročit ukrajinskou státní hranici, a naopak vzrostl podíl skupin organizovaného zločinu a kriminálních seskupení při nelegální přepravě tranzitních migrantů. [16, s. 48]

Organizátoři nelegální přepravy migrantů úzce spolupracují s občany „třetích zemí", jejichž krajané se snaží o nelegální překročení ukrajinské státní hranice. Jsou to „styčné osoby" mezi kriminálními organizacemi a skupinami nelegálních tranzitních migrantů, kteří povětšinou dlouhodobě oficiálně působí na území Ukrajiny jako podnikatelé.

Průvodci, zabezpečující nelegální překročení státní hranice, se rekrutují z řad místního ukrajinského obyvatelstva, které je velice dobře obeznámeno s prostředím pohraničního regionu a také disponují sítí konexí mezi známými a příbuznými z řad příslušníků pohraniční stráže na ukrajinské straně, ale též na straně státní hranice některé ze zemí Schengenské zóny. V poslední době se stále častěji využívají jako průvodci - nelegální převaděči, neplnoleté děti, protože do dosažení určité věkové hranice nepodléhají trestní odpovědnost. [3, s. 139]

Kriminální pozadí nelegální tranzitní migrace lze vidět například v Zakarpatské oblasti Ukrajiny. V sovětské éře se tato oblast vyznačovala rozvinutou zemědělskou a průmyslovou infrastrukturou. Ekonomický úpadek také této oblasti dnešní nezávislé Ukrajiny způsobil masovou nezaměstnanost místního obyvatelstva. Jeden z mála způsobů, jak si získat prostředky k obživě, kromě rozšířené praxe vycestovat za prací do zahraničí, je pro učitele, mechanizátory, akademické pracovníky, lékaře, dřevozpracující dělníky a představitele mnoha jiných profesí se „překvalifikovat" a stát se převaděčem nelegálních migrantů přes ukrajinskou státní hranici. [16, s. 49]

Délka státní hranice Ukrajiny, která přechází přes území Zakarpatska je 467,3 km a je na ní vybudováno 23 pohraničních a celních přechodů. Devět přechodů má mezinárodní statut, šest přechodů má mezistátní statut a osm přechodů je určeno pro malý pohraniční styk. Největšími z nich jsou automobilové přechody „Tisza", „Lužanka" a „Vilok" na hranicích s Maďarskem; „Užhorod" a „Malyj Bereznyj" na hranicích se Slovenskem a „Djakovo" na hranicích s Rumunskem. Ochrana tohoto frekventovaného úseku ukrajinské státní hranice spadá do pravomoci Mukačevského a Čopského pohraničního oddílu Západní regionální správy ochrany státních hranic Ukrajiny. [17, s. 18]

Skrze tento úsek ukrajinské státní hranice prochází nejkratší cesta pro legální a nelegální migranty z východní části euroasijského kontinentu směrem do Portugalska, Španělska, Itálie, Francie, SRN, Rakouska, Švýcarska, Slovinska, Maďarska, Chorvatska, České republiky a na Slovensko. [25, s. 26]

Největší nápor nelegálních tranzitních migrantů je na slovensko-ukrajinské hranice. Téměř stokilometrové pásmo slovensko-ukrajinské státní hranice hlídá 886 slovenských pohraničníků, kteří mají k dispozici deset pozorovacích věží, vrtulníky, speciální pásová vozidla atd. [26, s. 15] Slováci se před vstupem do schengenského prostoru zavázali, že budou hlídat neprůchodnost pro nelegální migranty slovensko-ukrajinské hranice, což je úkol mimořádně náročný. Ilustrací může posloužit fakt, že bezpečnostní složky Slovenské republiky před nedávnem odhalily pod slovensko-ukrajinskou hranicí z ukrajinské strany prokopaný tunel, který sloužil nejen k pašování cigaret, ale i k nelegální migraci: situace se tak z tohoto hlediska stává podobnou jako na hranici mezi Mexikem a USA. [27, s. 3]

Ukrajinští analytici rozlišují několik tras nezákonného tranzitu přes území Ukrajiny a to v souladu s národnostní (eventuálně státní) příslušností nelegálních migrantů:

a) Vietnamská trasa je charakteristická pokusy o nelegální překročení hranice na podkladě padělaných dokumentů, které vyhotovují v Moskvě žijící vietnamští občané. Tato trasa těží ze sociálního kapitálu vietnamské diaspory, která vznikla z řad vietnamských pracovních migrantů ještě v dobách Sovětského svazu.

b) Pákistánsko-indická trasa je využívána občany Indie, ale i Srí Lanky, Bangladéše a Pákistánu, kteří přijíždí do Ruské federace anebo na Ukrajinu na základě turistických víz.

Uživatelé této trasy se snaží nelegálním způsobem překročit „zelenou státní hranici" za pomoci převáděčů z řad občanu Ukrajiny, Polska, Slovenska, Maďarska, Rumunska.

c) Afghánská trasa je využívána převážně afghánskými uprchlíky, kteří již získali tento statut, eventuálně podali žádost o jeho získání na území Ruska, Ukrajiny anebo Střední Asie. Kompletaci skupin, vybavování potřebných dokladů a dopravu nelegálů směrem k západní hranici Ukrajiny organizují krajané, jenž legálně působí v Kyjevě, Moskvě a v

jiných městech Ruské federace anebo Ukrajiny.

d) Čínská trasa - kontingent zájemců o tuto trasu vytvářejí občané Malajsie, Vietnamu a Číny, kteří zpravidla legálně, na základě turistických víz přijíždějí do Moskvy. Podle informací orgánů Ministerstva vnitra Ukrajiny tranzit a koordinaci činnosti v rámci této trasy nelegální migrace uskutečňuje speciální „dispečerské centrum“, které se nachází v Praze.

e) Kurdská trasa je určena pro občany kurdské národnosti Iráku, Iránu, Turecka, kteří přijíždějí na Ukrajinu na základě padělaných dokumentů.

f) Uzbecko-tádžická trasa je využívána zvláště osobami, které již dříve emigrovali do Ruska a chtějí se dostat do západní Evropy. Častokrát touto trasou procházejí osoby, které se rozhodli emigrovat z důvodů politických, popřípadě náboženských.

g) Čečenská trasa se aktivizovala po roce 2002. Využívaná je občany Ruské federace čečenské národnosti, kteří se snaží získat statut azylanta.

Ostatní občané nástupnických států bývalého Sovětského svazu po vstupu na území Ukrajiny povětšinou využívají uzbecko-tádžickou trasu. [17, s. 25-28]

V prvním desetiletí nezávislosti Ukrajiny prakticky všichni nelegální migranti byli zadrženi při pokusu o nelegální překročení západního úseku ukrajinské státní hranice. Postupně s budováním potřebné infrastruktury ochrany státních hranic Ukrajiny po celé její délce, se počty zadržovaných nelegálních migrantů začaly zvyšovat nejenom na západním, ale také na ostatních úsecích státních hranic. Tak v roce 1999 počet nelegálních migrantů, jež byli zadrženi při pokusu o nezákonné překročení východní a severovýchodní státní hranice, dosahoval úrovně 10 % z celkového počtu zadržených, v roce 2000 to bylo již 30 % a v roce 2002 téměř 50 %. Současně od roku 2003 se postupně zmenšuje počet zadržených nelegálů na východní hranici a proto, například, v roce 2009 na tomto úseku státní hranice bylo zadrženo jenom 11,3 % z celkového počtu nelegálních tranzitních migrantů. Pokles počtu zadržených nelegálů nelze dávat do souvislosti se zhoršením kontrolní činnosti pohraničníků. [28, s. 12]

Snížení počtu zadržených na východních hranicích Ukrajiny totiž probíhalo „paralelně” s nárůstem počtu občanu zemí SNS v nelegálních tranzitních migračních proudech. Občané ze zemí SNS vstupují na území Ukrajiny na základě bezvízového režimu, a proto nemusí nelegálními způsoby překračovat východní hranici Ukrajiny.

Lehká prostupnost ukrajinsko-ruské hranice má však pro Ukrajinu negativní důsledky. V roce 2008 Ukrajina přijala zákon o readmisi, kterým se zavázala, že bude přijímat na své území nelegální migranty, jež byli vyhoštěni ze zemí EU. Absence standardních ukrajinsko-ruských hranic maří možnost vyhostit nelegální migranty z Ukrajiny nazpět do Ruské federace, protože tito nelegální migranti se lehce vrátí na Ukrajinu a zopakují svůj pokus o překročení ukrajinské státní hranice směrem do západní Evropy. [28, s. 13]

Největší část kontingentu nelegálních tranzitních migrantů je zadržena na ukrajinsko-slovenské hranici. Obliba tohoto úseku státní hranice je daná přírodními podmínkami - jsou tam husté lesy, a též skutečností, že za narušení státní hranice na Slovensku je nižší trestní sazba než například v Rumunsku. Kromě toho na Slovensku byly až do roku 2007 příznivější podmínky pro podání žádosti o udělení azylu, což umožňovalo nelegálním migrantům alespoň dočasně se vyhnout násilné deportaci ze země. V roce 2007, v předvečer vstupu do Schengenské zóny, dochází na Slovensku ke zpřísnění sazby trestní odpovědnosti za organizaci nelegální migrace, důsledkem čehož byl pokles aktivity převaděčů na ukrajinsko-slovenské hranici. Tento pokles byl ihned kompenzován zvýšenou aktivitou na ukrajinsko-maďarské státní hranici, jelikož Maďarsko v té době značně zjednodušilo proceduru udělení uprchlického statutu. [16, s. 50]

Propojenost mezi procesy nelegální tranzitní migrace, organizované zločinnosti a korupce na Ukrajině bez pochyby

existuje. [29, s. 3] Jinak by nelegální tranzitní migrace zcela určitě neměla charakter závažného společenského problému, jehož dopady jsou znásobovány zvláště skutečností, že na přepravě nelegálních tranzitních migrantů, eventuelně v napomáhání této přepravě, se zúčastňují přímo pohraničníci a pracovníci ochrany veřejného pořádku. Tento stav nesouvisí ani tak se snahou o rychlý výdělek, nýbrž s fenoménem krajně nízkých platů, které nezaručují ochráncům hranic důstojný život. Řadový ukrajinský pohraničník vydělával v roce 2009 200 eur, praporčík asi 300 eur a důstojník 400 eur, přičemž životní náklady na Ukrajině jsou srovnatelné s Českou republikou. Z důvodů nízkých výdělků na západní hranici Ukrajiny slouží jenom 73 % pohraničníků z celkového počtu pohraničníků, kteří jsou potřební k ochraně státní hranice. [30, s. 9]

Cesta z Asie do Evropy stojí nelegálního migranta od 15 tisíc USD do 30 tisíc USD, přičemž až 20 % z této sumy zůstává v rukách struktur organizovaného zločinu na Ukrajině. Tyto struktury profitují ročním ziskem z nelegální tranzitní migrace ve výši 125 milionů USD. [17, s. 34]

Pohraničníci na ukrajinské straně zadrží ročně asi 25 % nelegálních migrantů, kteří se pokoušejí o překročení státní hranice. [31, s. 227] Při pokusu o nelegální překročení hranice zadržují ukrajinští pohraničníci ve většině případů jenom ty migranty, kteří si za přechod hranice nezaplatili a nemají potřebnou ochranu ve strukturách silových ministerstev, přičemž převaděčství a procesy nelegální migrace jsou podle některých indicií řízeny přímo z Ministerstva vnitra a Služby bezpečnosti Ukrajiny. [29, s. 3]

Přes některé úseky západních hranic Ukrajiny měsíčně nelegálně převedou minimálně tisíc lidí. Za převedení jednoho migranta je čistý zisk 1,5-2 tisíce USD. Za měsíc může tento zisk dosáhnout až 2 miliony dolarů a následně je rozdělen mezi organizátory nelegálního převaděčství.

Bezpečnostní experti komentují situaci na západní hranici Ukrajiny slovy, že na ukrajinské straně hranice je korupce permanentní a všude přítomná; máme však podezření, že její eroze pronikla i na stranu s Ukrajinou hraničících evropských zemí, jinak by byznys plynoucí z nelegální tranzitní migrace nebyl tak výdělečný. [29, s. 4]

Závěr

Některé státy světa jsou svým zeměpisným postavením „osudově předurčeny ” k tomu, aby se staly atraktivními zeměmi z hlediska procesů nelegální tranzitní migrace. S tímto faktem se musí vypořádat státy jižní a východní Evropy. Tak například vláda ostrova Malta nejednou deklarovala, že sama není schopna čelit invazi nelegálních migrantů z Afriky, kteří skrze maltské výsostní vody směřují do Itálie. V podobné situaci se ocitlo po rozpadu Sovětského svazu i Rusko, ale především Ukrajina, která je pro nelegální tranzitní migranty zeměpisně blíže situovaná k vysněné západní Evropě.

Ukrajinské státní hranice jsou v současnosti z větší části lehce prostupné, postrádají plnohodnotnou pohraniční infrastrukturu a vyznačují se slabou ostrahou zvláště na jednotlivých úsecích ukrajinsko-ruské a ukrajinsko-běloruské státní hranice.

Teritorium postsovětské Ukrajiny se proto stalo relativně lehkou kořistí nelegálních tranzitních migrantů ze třetích zemí. V 90. letech minulého století mezi nelegálními tranzitními migranty na Ukrajině převažovali občané asijských zemí, zvláště z Afghánistánu, Číny, Angoly, Pákistánu, Indie, Srí Lanky, Turecka a Etiopie (mimochodem v téže době nelegální tranzitní migranti na území Ruska měli stejnou etnickou skladbu). Od počátku tohoto století se etnické složení postupně mění a mezi nelegálními tranzitními migranty na Ukrajině začínají převažovat občané ze Společenství nezávislých států, anebo jak se neoficiálně označují ze zemí tzv. blízkého zahraničí – z Ruska, Moldavska, Arménie, Gruzie, Uzbekistánu, Kazachstánu. Podobná změna v této době proběhla i ve struktuře tranzitních nelegálních migrantů na území Ruské federace.

Kontingent nelegálních tranzitních migrantů na území Ukrajiny se rekrutuje jak z části migrantů, která vstoupila na území tohoto státu legálně - týká se to občanů Společenství nezávislých států, kteří využívají výhody bezvízového režimu anebo migrantů z asijských a afrických zemí, jež využívají oficiální turistická, studentská, služební a podnikatelské víza eventuelně pozvání od soukromých osob, ale i z části migrantů, která vstupuje na Ukrajinu nelegálně, například nezákonným způsobem překročí ukrajinské státní hranice, popřípadě použije fiktivní dokumenty ke vstupu na území tohoto suverénního státu.

Ukrajinské bezpečnostní orgány jsou náchylné ke korupčnímu jednání, a proto se v zemi nepodařilo ustanovit přísnou kontrolu pobytu nelegálních tranzitních migrantů a samotná Ukrajina se proměnila v obrovský zásobník několika set tisíc tranzitních migrantů.

Mezinárodní organizace práce uvádí (nakonec problematika nelegální tranzitní migrace je též jejím prerogativem, jelikož rozhodující část tranzitních nelegálů jsou ekonomičtí migranti), že většina migrantů, kteří tajně proniknou na území jiného státu, konají tak za pomoci struktur organizovaného zločinu. Podle údajů Europolu zisky mafiózních syndikátů, které organizují nelegální tranzitní migraci, jsou srovnatelné se ziskem organizovaného zločinu v oblasti narkobyznysu. Tyto celosvětové trendy se potvrzují i na Ukrajině v rámci nelegální přeshraniční přepravy migrantů do zemí EU. Specifikem Ukrajiny je existence sedmi základních tras nelegální tranzitní migrace přes její území. Kritériem pro rozlišení tras je národnostní eventuálně státní příslušnost nelegálních migrantů, kteří využívají jednotlivé trasy. „Demiurgem" nelegální tranzitní migrace na Ukrajině jsou tedy struktury organizovaného zločinu, které úzce spolupracují se zkorumpovanými složkami ukrajinských silových ministerstev, využívají sociální kapitál starých a nových etnických diaspor na Ukrajině a zneužívají složitou sociální situaci mnohých obyvatel například v Zakarpatské oblasti Ukrajiny, pro které „profese" přeshraničních převaděčů nelegálních migrantů zůstává jediným způsobem jak získat prostředky k obživě. Vzhledem k těmto skutečnostem považuje Evropská agentura pro ochranu hranic FRONTEX, monitoring situace na ukrajinských státních hranicích za dlouhodobý bezpečnostně-analytický úkol.

Literatura

[1] DULEBA, A. *Ukrajina a Slovensko :geopolitkcé charakteristiky a mezinárodné postavenie : implikacie pre Slovensko)* . Bratislava : Veda, 2000.

[2] Rozšyrennja Evropejskoho Sojuzu : vplyv na vidnošennja Ukrajiny s centralno-evropejskymi susidami. In *Institut rehionalnych ta evrointehracijnych doslidzeň.* Kyjiv, 2004.

[3] MALINOVSKA, O. *Mihranty, mihracija ta ukrajinska država : analiz upravleňuja zovnišnimi mihracijami.* Kyjiv : NADU, 2010.

[4] ŠEVČAK, A. *Nelegalnaja migracija neposredstvenno zaděvajet Zakarpatje.* In *Komsomolskaja pravda,* 30. oktjabrja 2009.

[5] LEVČUK, N. Nelehalna mihracija jak čynnyk porušennja jakistnych charakteristyk naselennja Ukrajiny. In *Mižnarodna mihracija ta rozvytok Ukrajiny v konteksti evropejskoji intehraciji : zbirnik materialiv mižnarodnij naukovoj konferenciji v Kijive.* Kijiv : Kontekst, 13. žovtňja 2008.; anebo také LUPTÁKOVÁ, M. Illegal Migration from Ukraine : an Analysis of Social and Security Issues. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, July – December 2011, vol. 4, no. 2.

[6] ŠULČJA, N. *Velikoje pereselenije narodov : repatrianty, bežency, trudovyje migranty.* Kijev : MOM, 2004.

[7] Asimetričnyj režim pojizdok. *Urjadovyj kurjer.* 7. serpňa 2003.

[8] FILIPENKO, A. Kordon bez zamka. *Zerkalo neděli*, 26. marta 2006.

[9] Na kordoni zarosli koljuči, ne rosty tam koljučomu drotu. *Dzerkadlo tyždnja*, 27. kvitna 2002.

[10] BURŽAN, V. Služba ščo zmicňuje kordony. *Urjadovyj kurjer*, 31. lipňa 2009.

[11] PRITKYN, O. Na granice - nastojaščeja vojna : kontrabanda idjot karavanami. *Segodňja Moskva*, 19. oktjabrja 2005.

[12] ALEŠKOVSKIJ, I.; JONCEV, V. Nelegalňaja immigracija v obščestvenno : političeskom diskurze. *Meždunarodnaja migracija ekonomika i politika.* Moskva : MGU, 2006.

[13] TREGUBOV, V. Ukrajina - Čemodan – Vokzal. *Zerkadlo neděli*, 25. Ijunja 2011.

[14] *Politologija : učebnik pod redakcijej Komarovskogo*. Moskva, 2006.

[15] *Statystyčnyj ščorčnyk Zakarpatskoji oblasti za 2010rik.* Užgorod Goskomstat, 2011.

[16] TOVT, J. Mihracijni procesy v Ukrajini : rehionalnyj riveň : Zakarpatska oblast. In *Ukrajinska mihracija do Evropy ta rozvjazjannja povjazanich iz neju rehionalnych problem : materialy mižnarodnij naukoj konferencij v Ternopil.* Ternopil : Kontekst, 10. ljutogo 2008.

[17] MALINOVSKAJA, A. *Tranzitnaja nelegalnaja migracija : Ukrajina.* Kyjev: Institut problem nacionalnoj bezopasnosti (dlja vnutrennego polzovanija), 2007.

[18] GIGAURY, G. Trudovaja migracija i finansovyj krizys. In*Ukrajina v evropejskych ta evroazijskych mihracijnych systemach : regionalny aspekty : zbirnik mižnarodnoj naukovoj konferenciji*. Charkiv : Kontekst, 2009.

[19] Pilipinski Ja Problemy immigrantiv v mistach Ukrajiny (za rezultatamy fokus-grup u Kijevi, Charkovi ta Odesi). In *Ukrajina v evropejskych mihracijnych systemach : rehionalni aspekty : zbirnik materialiv mižnarodnij naukovoj konferenciji 20. kvitňja v Charkive.* Charkiv : Kontekst, 2009.

[20] Polityka Ukrajiny u sfery kontrolju nad nelegalnoju mihracijeju. In *Mižnarodnij centr prespektyvnych doslidžen.* Kyjev, 2000.

[21] CHOMIČ, L. Mašštaby ta osoblivosti nelegalnoji mihraciji na Pivdni Ukrajiny. In *Ukrajina v evropejskych ta evroazijskych mihracijnych systemach : rehionalni aspekty : zbirnik materialiv mižnarodnij naukovoj konferenciji*. Charkiv, 2009.

[22] ARTEMENKO, A. Novy tendenciji v mihracijnych procesach Charkivskego regionu. In *Ukrajina v evropejskych ta evrazijskych mihracijnych systemach : zbirnik materialiv mižnarodnij naukovoj konferenciji 23. berezňa 2008 v Charkive.* Charkiv : Kontekst, 2009.

[23] Prokuror Ukrajiny zajavil, čto inostrancy ispolzujut „vizy" stolicy dlja migraciji v Zapadnuju Jevropu. *Deň*, 15. maja 2010.

[24] Ljudi bez rodiny : posledňeje pristanyšče. *Lvivska Hazeta*, 24. ljutoho 2010.

[25] Migracijna situacia v Ukrajini. *Informacijnyj bjuletin Mižnarodnoho centru perspektivnych doslidžen*, 2006, n. 8.

[26] PALAŠČAKOVA, E. Na hranici Schengenu : převaděči mizejí, nahradili je pašeráci cigaret. *E-15*, 8. září 2009.

[27] *Žurnal TA3*, 19. Júla 2012.

[28] LITVYN, M. Spilnymy zusiljamy proty nezakonnoji mihraciji. *Urjadovyj kurjer*, 25. sičnja 2010.

[29] MOSKALENKO, G. Nelehalna mihracija : včora, sjohodni, zavtra*. Narodna hazeta*, 25. červnja - 2. lypnja 2010.

[30] Ukrajinskaja granica bez ochrany : pograničnĭky ne želajut rabotat za tisjaču hriven*. Kijevskije vedomosti*, 19. marta 2008.

[31] KRASINEC, J.; KUBIŠIN, J.; TJURJUKANCEVA, J. Nelegalnaja migracija v Rossiju : vybor stratzegiji regulirovanija. In *Immigracionnaja politika zapadnych stran : alternativy dlja Rossiji.* Moskva : Nauka, 2002.

Vzorová citace

LUPTÁK, Milan; LUPTÁKOVÁ, Marína. Stav ochrany ukrajinské státní hranice a procesy nelegální tranzitní migrace : sociálně-politické aspekty problematiky : 2. část. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online], 2013, roč. 6, speciální č. Migrace. Dostupný z WWW: <http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-migrace/migrace-hranice-ukrajinyII.html>. ISSN 1803-3687.

Autor článku:
PhDr. Marína Luptáková
PhDr. Milan Lupták, CSc.